

для створення нових міфів. У цілому, нині щодо такого жанру як наукова фантастика ми можемо погодитися з тезою А. Вайтхеда у тому, що «людство шукає символ, щоб висловити себе». Сьогодні таким символом стає наукова фантастика, саме вона визначає тригерні точки «перевороту в символізмі» й стає умовою успішної адаптації старих символів до змін соціальної структури в новій технологічній реальності.

Алла Литвиненко,

*кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри культурології Полтавського
національного педагогічного університету
імені В.Г. Короленка, Полтава*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МУЗИЧНОГО ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА І МЕМУАРИСТИКИ

Сучасне українське музикознавство тяжіє до переосмислення життєтворчості митців – відомих і мало відомих представників музичної культури різних епох, у контексті актуальних викликів сьогодення (Романенко, 2018; Drobys, 2021).

Природа людини, обдарованої музично, це насамперед природа людської особистості, усвідомлення якої вимагає збагнути, як ця окрема особистість з її унікальною життєвою долею і палітрою соціальних ролей вписувалася в історико-культурний контекст епохи. У такому разі мемуарна спадщина становить безцінний матеріал для ідентифікації світоглядних домінант митця, який мав вплив на становлення культури конкретної епохи, з метою не лише здійснити біографічну реконструкцію, а й осмислити загальний розвиток музичної культури певного історичного періоду.

З огляду на унікальність мемуарів поряд з іншими джерелами в сучасній гуманітаристиці сформовано окремий методологічний

напрям меморіальної, або мнемонічної, культурології, завданням якої є вивчення культурної пам'яті в усій множині її проявів (наприклад, прийнято вирізняти також меморіальну психоаналітику, теорію культури активної пам'яті тощо). Викладена у мемуарах експліцитна інформація містить глибинний контекст, який неможливо виявити в інших джерелах. Це притаманно всім трьом категоріям мемуаристики (об'єктній, суб'єктній та власне спогадів), але найбільше – для суб'єктних мемуарів та власне спогадів, що зорієнтовані на висвітлення не стільки об'єктивних подій з життя автора (оскільки такі дані зазвичай значно дублюють доступні документальні свідчення), скільки на розкриття його внутрішнього світу. Саме це є унікальною перевагою мемуарів з-посеред інших історіографічних ресурсів. Імплицитна (потенційна) інформація спогадів дає змогу проникнути в духовний світ їхнього творця, збагнути сутність його світовідчуття, побачити крізь призму його наративів і суб'єктивних переживань епоху, у яку він творив, та зрозуміти імпульси, що викликали появу спогадів.

Для українського музичного джерелознавства актуальним є виявлення інтерпретаційних можливостей мемуаристики й дослідження мемуарів музикантів не лише як фактографічного матеріалу, а й для більш ґрунтовних узагальнень та інтермедіальних студій. Наприклад, для окреслення психологічного портрету митця, новітнього прочитання постатей музикантів з виходом за межі будь-яких ідеологічних нашарувань, традиційних образів, схематичної хрестоматійності. До цього також тяжіють і сучасні іноземні дослідження мемуаристики. Виняткову цінність зокрема становлять такі жанри, як автобіографія, щоденники, епістолярій, нотатки, літературні портрети (усі вони є різновидами літературно опрацьованих мемуарних джерел). На особливу увагу заслуговують також дані записників – літературно не опрацьованих матеріалів.

У зарубіжній традиції чільне місце відводять музичній автобіографії (рідше використовується суміжний термін «концепція життєвого наративу») – як особливому жанру мемуаристики й не тільки. Музична автобіографія розуміється як сукупність текстів

з історії життя музиканта у різні часи, відображена у різних жанрах і засобах масової інформації. Музична автобіографія завжди має певну інтенцію – здатна до коригування чи зміни акцентів у створенні популярного образу. Якщо певні медійні стереотипи про себе не імпонують автору, автобіографія – це шанс змінити їх, розповівши публіці через власні наративи «свою правду». В автобіографіях образ музиканта часто є виточеним у спосіб, який відповідає вподобанням автора, це такий собі образ «Я-ідеалу», навіть якщо автор намагається бути об'єктивним чи проявляти каяття стосовно якихось своїх вчинків. Робить він це через потребу самокатарсису. Щодо музичних автобіографій вкрай цікавою є думка, що ці тексти прагнуть передати особливе, часто загострене «почуття музикальності в письмовій формі» (Edgar, Mann, Pleasance, 2019).

Автобіографії музикантів, які створювалися принаймні під впливом розвитку професійної музичної індустрії, є ще й своєрідним маркетинговим методом для просування музики через особистість музиканта. Таким чином, автобіографія в музикознавчих студіях є інструментом, за допомогою якого можна відкривати, досліджувати та інтерпретувати життєві наративи людей зі світу музики, вибудовувати історію їхнього життя у контексті розвитку музики як мистецтва на певному етапі її становлення. А маркетингова мета використання музичних автобіографій, є одним із важливих інтерпретаційних чинників. Якщо в інтенції автора переважає саме вона, текст, без сумніву, буде позначений підтасуванням фактів та їхнього емотивного забарвлення під бажаний для автора ефект у читачів. Власне, навіть коли йдеться про музичні автобіографії та взагалі літературно оброблену мемуаристику попередніх епох, дослідник має насамперед збагнути першочергові наміри автора, чим керувався митець у прагненні залишити по собі спогади. Для наукової оцінки мемуарного джерела це має фундаментальне значення.

Отже, мемуарні джерела становлять безпрецедентний за широтою охоплення (особливо, якщо йдеться про культурні осередки минулих епох, осіб – представників мистецької інтелігенції) та глибиною оцінки (фактаж і емотивне забарвлення

даних, як ключові фактори інтерпретації) матеріал музикознавчих досліджень.

Романенко, А.Р. (2018). *Культура спогадів і спогади культури : мемуарна спадщина В. Пухальського* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. культурології ; спец. 26.00.01 теорія та історія культури (культурологія). Київ : Нац. муз. академія України ім. П. І. Чайковського. 19 с.

Drobysh, A. (2021). Leonid Lisovsky's Epistolarium as a Document of the Era = Епістолярій Леоніда Лісовського як документ епохи. *Knowledge, Education, Law, Management*. № 7 (43). Vol. 1. P. 3-10.

Edgar, R., Mann, F., Pleasance, H. (Eds.) (2019). *Music, Memory and Memoir*. Bloomsbury Publishing USA.

Тетяна Молчанова,

доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри концертмейстерства
Львівської національної музичної академії
ім. М. Лисенка, Львів

ЙОСИП ВІТВИЦЬКИЙ: МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНА ТА КОМПОЗИТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ ст.

В історичному процесі формування українського музичного виховання першої половини ХІХ ст. велику роль відіграла діяльність багатьох піаністів, педагогів, композиторів, які прагнули виховувати широкі верстви населення тогочасної України, підготувавши розквіт професійного мистецтва засновника української композиторської та фортепіанної школи Миколи Лисенка. Навчаючи юне покоління у загальноосвітніх навчальних закладах, гуртках аматорів музики,